

Karel Černý – neznámý personální „architekt“ Státní bezpečnosti

JAN KALOUS

Připadám si jako u nacistického soudu,¹ prohlásil v prosinci 1953 během své závěrečné řeči před senátem vojenského kolegia Nejvyššího soudu v Praze JUDr. Karel Černý². Výstižně tak charakterizoval nemilosrdně vedené výslechy Státní bezpečnosti, které musel absolvovat po uplynulé měsíce ve vazbě a které souvisely s přípravou procesu s bývalými nejvyššími představiteli StB v čele s jejím velitelem z let 1950–1951 Osvaldem Závodským. Z člověka aktivně se podílejícího na výstavbě nového bezpečnostního aparátu (a hlavně Státní bezpečnosti) po květnu 1945 se Černý proměnil v „nenáviděného a opovrhovaného nepřítele“ Komunistické strany Československa. I jemu se KSC za všechny jeho „zásluhy“, podobně jako jiným ve známějších případech, odvděčila několikaletým vězněním.

KOMUNISTA V UTAJENÍ

Karel Černý, původním jménem Schwarz,³ se narodil 9. května 1912 v Košicích. Pochází ze zchudlé maloobchodnické rodiny. Otec ve velké krizi úplně zkrachoval a od r. 1932 byl

jen příležitostným agentem obchodním. Bylo nás 6 dětí. Vlivem sociálních poměrů již na střední škole jsem začal číst marxistickou literaturu. Moje politické uvědomění se pak přeneslo i na sourozence, hlavně na tři mladší, dokonce

i na matku, kdežto otec zůstával konzervativním maloměšťákem,⁴ uvedl Černý ve svém životopise z prosince 1950. To už jeho rodiče, otec Benjamin a matka Ida, rozená Friedlová, kteří kladli velký důraz na synovo vzdělá-

- 1 Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), fond (dále jen f.) Zvláštní vyšetřovací (dále ZV-MV), archivní číslo (dále jen a. č.) ZV-4 MV, protokol o hlavním líčení.
- 2 O Karlu Černém existuje pouze několik fragmentů v pracích o SNB a StB. Souvislá větší studie zatím schází. Základní údaje k jeho osobě lze dohledat v několika pramenech: FROLÍK, Jan: Nástin organizačního vývoje státně bezpečnostních složek Sboru národní bezpečnosti v letech 1948–1989. In: *Sborník archivních prací*, 1991, roč. 41, č. 2. MV ČR, Praha 1991, s. 447–510; KAPLAN, Karel: *Nebezpečná bezpečnost*. Doplněk, Brno 1999; KAPLAN, Karel: *StB o sobě - výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka*. ÚDV, Praha 2002; DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Státní bezpečnost v letech 1945–1953. Organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek*. Sešity ÚDV č. 16. ÚDV, Praha 2007; KALOUS, Jan: *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950 - zákulisí případu Číhošť*. Sešity ÚDV č. 4. ÚDV, Praha 2001; týž: *Štěpán Plaček. Život zpravodajského fanatika ve službách KSČ*. ÚSTR, Praha 2010; týž: „Nepřítelé“ ve Státní bezpečnosti. Procesy s příslušníky StB. In: PERNES, Jiří - FOITZIK, Jan (eds.): *Politické procesy v Československu po roce 1945 a „případ Slánský“*. ÚSD AV ČR - Prius, Brno 2005, s. 282–290; týž: Zaměstnanci ÚMPE - zaměstnanci MV (Černý, Plaček, Šnejdárek). In: DRULÁK, Petr - KRATOCHVÍL, Petr a kol.: *50 let českého výzkumu mezinárodních vztahů: od ÚMPE k ÚMV. Ústav mezinárodních vztahů*, Praha 2007, s. 73–116.
- 3 V některých pramenech pozdějšího procesu v prosinci 1953 se u jména Karla Černého uvádí židovský původ.
- 4 ABS, f. Personální spisy MV, personální spis Karla Černého, a. č. 4082/1912, životopis, s. 16.

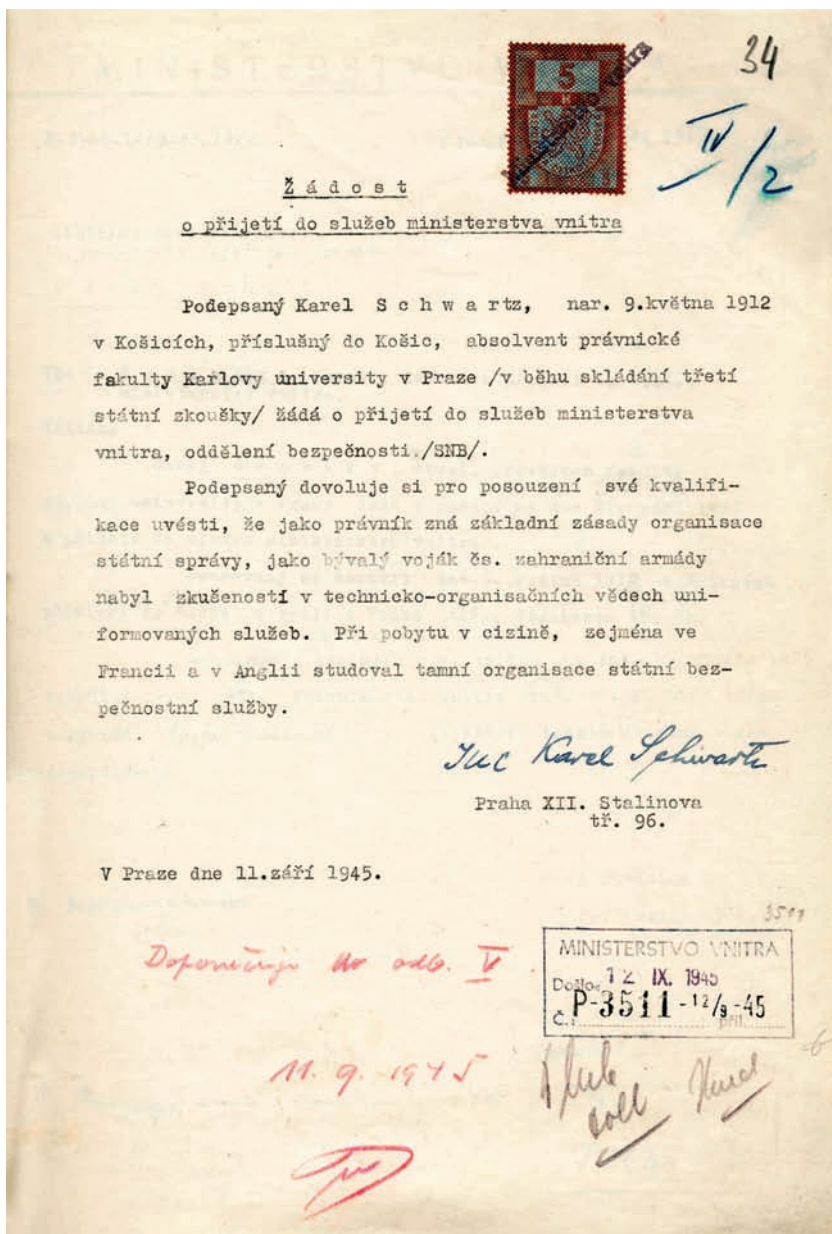
Karel Černý

Foto: ABS

ni, nežili; zemřeli během 2. světové války.

Mladý Karel nastoupil po absolvování osmiletého reálného gymnázia v rodných Košicích na právnickou fakultu v Bratislavě. Složitá finanční situace ho nutila, aby si během vysokoškolských studií přivydělával. Později uváděl např. práci v nejmenované advokátní kanceláři, výuku cizích jazyků nebo překládání při promítání filmů v jednom košickém biografu. Nicméně existenční nejistota ho nejméně dvakrát donutila studia přerušit. Práva tak dokončil až po skončení druhé světové války v roce 1946 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Důkazem jeho intelektuálních schopností je nepochybně znalost pěti světových jazyků: angličtiny, němčiny, francouzštiny, ruštiny a maďarštiny.

V době přerušení studia vykonal od července 1934 do července 1936 vojenskou službu v důstojnické škole u 11. jezdeckého pluku v Pardubicích. Dosáhl hodnosti podporučíka v záloze. V letech 1937–1938 byl zaměstnán jako redaktor maďarské edice *Světových rozhledů*. Od října 1938 až do března 1939 pracoval pro sovětskou tiskovou agenturu TASS.

Žádost Karla Černého o přijetí k MV

Zdroj: ABS

Již během studií byl Karel Černý aktivním členem různých levicových sdružení, např. Rudé pomoci (členství v ní uváděl od roku 1931), Svazu přátel SSSR, cvičil ve Federaci proletářské tělovýchovy a účastnil se aktivit levicového studentského spolku. Pro or-

ganizaci komunistické strany v Košicích, kam od roku 1933 pravidelně docházel, zajišťoval nejružnější pomocné práce, např. tiskl letáky apod. K jeho řádnému členství ve straně však existují různé údaje. Samotný Černý udával své členství v KSČ už od roku 1933,⁵

5 U jeho členství v KSČ se ovšem v některých pramenech objevuje až rok 1937 (legitimaci strany mu tehdy údajně nechal vystavit Viliam

kdy se také stal stranickým instruktorem mládeže.

Po Mnichovu se v Praze neúspěšně snažil o konspirační práci. Po rozbití ČSR v roce 1939 se vrátil na Slovensko a krátce poté se zapojil do budování ilegální stranické organizace v Košicích. Domníval se, že je dostatečně známou osobou na to, aby ho při nejbližší razii proti ilegalistům Maďaři zatkli.⁶ Protože se obával následných represí, rozhodl se odejít do Francie. Chtěl tím rovněž přispět k navázání spojení mezi komunisty na Slovensku a ve Francii.

Peníze, které měl k dispozici, mu ovšem stačily jen na cestu do Basileje. Jediná reálná možnost, jak pokračovat v tom, co si předsevzal, byl vstup do francouzské armády. Černý stále váhal. Válka, která mezitím vypukla, byla z jeho pohledu „imperialistická“ (v podstatě tak přijal sovětské hledisko; nicméně i uvnitř ilegálního ústředního výboru KSČ se tehdy vedl spor, zda lze uplatňovat tento sovětský názor). Nakonec mu však nic jiného nezbývalo. V relativně krátké době se dostal k československé jednotce,⁷ a dokonce se zde stal důstojníkem. Po pádu Francie se Černého jednotka ocitla ve Velké Británii. I v čs. západní armádě se Černý aktivně zapojil do práce ilegální organizace KSČ. Pro své politické aktivity (např. osobní angažovanost při odmítání vstupu některých Čechoslováků do britské armády nebo otevřený nesouhlas s Benešovým

vedením československé akce) byl degradován a dva a půl měsíce v Anglii internován. Po útoku Německa na Sovětský svaz se vrátil k jednotce, ovšem již jen jako řadový voják. *Já jsem v tom viděl ten důsledek, že člověk musí znát za každé situace stanovisko strany, jinak může udělat chybu. Nepřestal jsem v zahraniční armádě nikdy pracovat jako komunist,*⁸ bilancoval později.

V Anglii se během války seznámil a posléze oženil s Věrou Ohreinsteinovou. Svatba se konala 2. dubna 1943 v Londýně. V manželství se později narodily dvě děti.

PERSONALISTOU NA VNITRU

Konec druhé světové války dal Černému novou kariérní šanci. Hned po návratu do Československa se v srpnu 1945 hlásil na kádrovém odboru sekretariátu ústředního výboru KSČ. Zde mu však doporučili a v zásadě i uložili, aby nejdříve dostudoval vysokou školu, a naznačili mu, že s ním pak počítají pro práci v Bezpečnosti.

Žádost o přijetí do služeb ministerstva vnitra sepsal JUC. Karel Schwarz 11. září 1945: *Podepsaný dovoluje si pro posouzení své kvalifikace uvést, že jako právník zná základní zásady organizace státní správy, jako bývalý voják čs. zahraniční armády nabyt zkušeností v technicko-organizačních věcech uniformovaných služeb. Při pobytu v cizině, zejména ve Francii a v Anglii studoval tamní organizace státní bezpečnostní služby.*⁹

Na ministerstvo vnitra nastoupil 17. prosince 1945. O pět let později, v prosinci 1950, bilancoval svou kariéru na vnitru takto: *Na ministerstvu vnitra stal jsem se organizačním referentem státní bezpečnosti, od r. 1947 org. referentem zpravodajské služby, prováděl jsem soustavnou čistku v aparátě, spolupracoval na zákonech o nár. bezpečnosti, na organizačních předpisech státní bezpečnosti, zajišťoval materiální potřeby Stb. Od konce 1948 třetí zástupce velitele státní bezpečnosti, od konce 1949 přednosta presidia bezpečnosti, od 15/X 1950 přednosta 8. (tj. administrativně hospodářského sektoru ministerstva národní bezpečnosti – pozn. autor) sektoru.*¹⁰ Z uvedeného přehledu je zřejmé, že Černý v bezpečnostním aparátu nezastával nevýznamné funkce. Ve svém postavení kladl značný důraz na provázání zájmů strany s realitou v bezpečnostním aparátu, na zvýšení politické a profesní úrovně Státní bezpečnosti a konečně i na kvalitní kádrovou práci.

Naprosto jednoznačně lze souhlasit se závěrem, který o Karlu Černém vyslovila Jiřina Dvořáková ve své studii o Státní bezpečnosti v letech 1945–1953. Konstatovala zde, že Černý patřil vedle Pokorného, Plačka a Veselého k předním pracovníkům Státní bezpečnosti, kteří se významným způsobem zasloužili o vybudování této nechvalně známé instituce již od jejích počátků v roce 1945.¹¹ Karel Černý, ať

Široký). Sám Černý v jednom svém životopise uvedl, že členem strany byl již v roce 1933, ale vzhledem k tomu, že pro stranu pracoval při ilegálních akcích (např. letáky), nebyla mu tehdy ještě vystavena legitimace. Tu získal až v roce 1937. Podle údajů z členské kartotéky KSČ byl členem strany v letech 1933–1971, kdy byl vyškrtnut. Tento údaj rovněž uvádí Petr Zídek. Viz ZÍDEK, Petr: *Od ÚMPE k ÚMV. Proměny komunistického „think tanku“*. In: DRULÁK, Petr – KRATOCHVÍL, Petr a kol.: *50 let českého výzkumu mezinárodních vztahů: od ÚMPE k ÚMV*, s. 136.

6 Košice připadly po vídeňské arbitráži Maďarsku, v jehož čele stál tehdy regent admirál Miklós Horthy.

7 ABS, f. ZV-MV, a. č. ZV-4 MV. Vstup do čs. vojska ve Francii – informace. Vojenský a letecký attaché ČSR sděloval 23. září 1939 (pod čj. 1461/1939) K. Černému: *Příslušná franc. úřední místa vydala již potřebné rozkazy k svolnění a k odeslání do čs. výcvikového tábora oněch čs. státních příslušníků, kteří vstoupili do ciz. legie po 15. březnu 1939. Tento rozkaz se již provádí a nepronikl-li ještě do Vašeho střediska, jistě se tak stane co nejdříve. V tomto smyslu počte i ostatní krajany, s nimiž se stýkáte. Bude-li někdo z Vás potřebovat ještě další informace, nechtě se obrátit na Consulat de la République Tchecoslovaque – Marseille, 57 Rue de la République.*

8 Tamtéž, životopis Karla Černého.

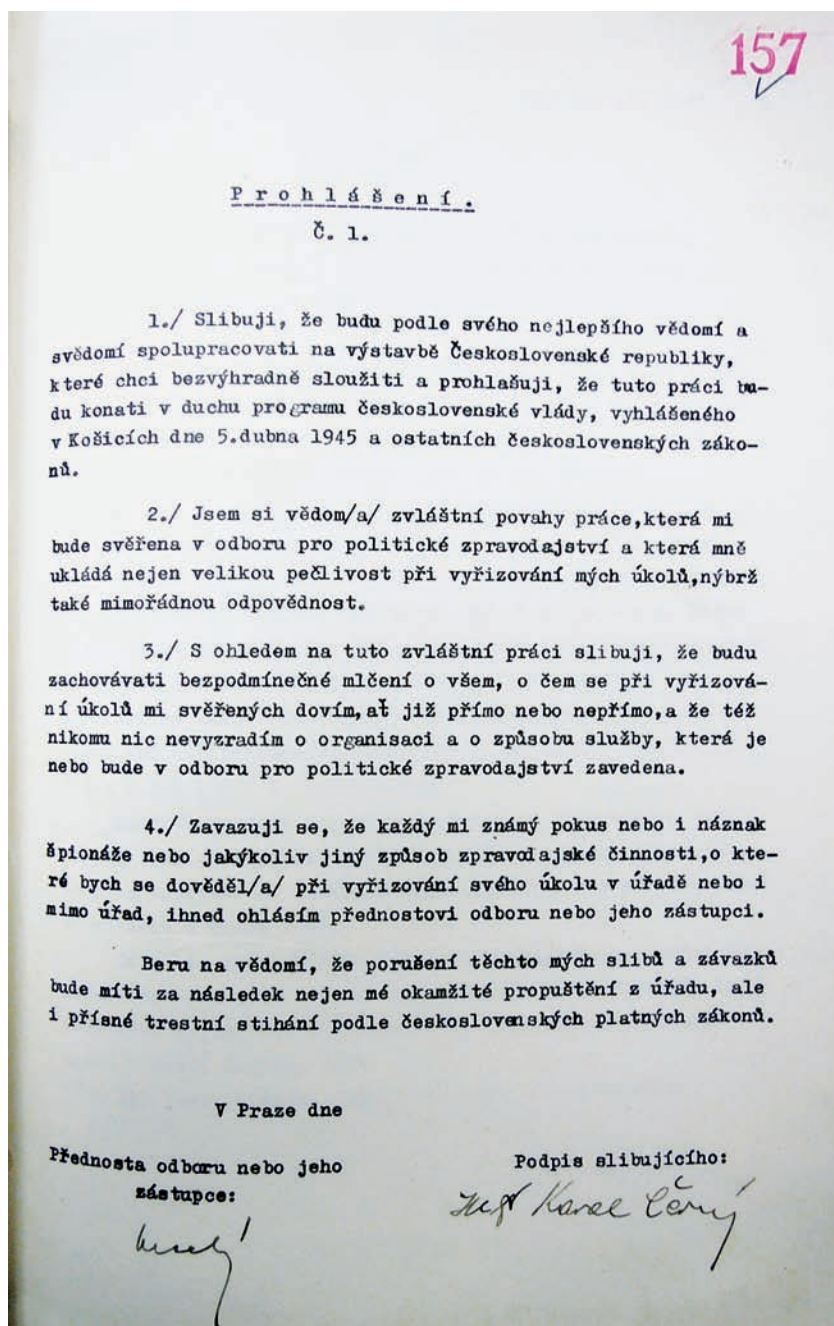
9 ABS, f. Personální spisy MV, personální spis Karla Černého, a. č. 4082/1912, žádost o přijetí do služeb ministerstva vnitra, s. 34.

10 Tamtéž, životopis, s. 18.

11 DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Státní bezpečnost v letech 1945–1953*, s. 35.

již později tvrdil cokoliv, byl skutečně velmi aktivním „tvůrcem“ Státní bezpečnosti v podobě, jakou později sám dostal pocítit ve vězení. Vytvářel předpoklady pro maximální příliv komunistů do zpravodajství a do nově budovaných útvarů Bezpečnosti (např. pohotovostních pluků). Byl spolu se Štěpánem Plačkem a Ivo Milénem zapojen do příprav zákona o SNB v průběhu roku 1947. Zasloužil se rovněž o změnu systému zpravodajské práce na přelomu let 1947–1948, když se podílel na začlenění oblastních zpravodajských odboček do systému úřadoven Státní bezpečnosti. Po únoru 1948 byl velmi dobře informován o případu Františka Novotného, příslušníka StB údajně podezřelého ze špionáže pro Západ, kterého nechal Štěpán Plaček pro výstrahu všem dalším v září 1948 tzv. na útěku nedaleko Benešova zastřelit. Konečně se svou autoritou a funkcí zasadil o vznik instruktážní skupiny¹² Velitelství StB v říjnu 1948 (tehdy byl do jejího čela jmenován Milan Moučka).¹³

Z titulu funkce třetího zástupce velitele Státní bezpečnosti dohlížel na administrativně-hospodářský sektor a na sektor operativní techniky. Řídil tedy agendu spojené s kádrovými a osobními otázkami, kázeňské záležitosti, finanční a hospodářsko-správní oddělení ad. Jako přednosta bezpečnostního prezidia dohlížel na práci oddělení intendantního, technického, civilní obrany, politické a osvětové výchovy, školení a výcviku, zdravotního apod. a koordinoval ji. V podstatě stejné kompetence mu byly svěřeny i jako přednostovi administrativně-hospodářského sektoru ministerstva národní bezpečnosti. Karel Černý byl tedy z titulu svých funkcí

Zpravodajský slib Karla Černého podepsaný Jindřichem Veselým Zdroj: ABS

12 Šlo o zvláštní útvar u Velitelství StB, zcela vyčleněný ze struktury. Hlavní úkoly instruktážní skupiny byly definovány takto: provádění instruktáží o agenturně-operativní práci na KV StB; řešení materiálního zabezpečení; řešení kádrových otázek (změny funkcí, přeřazování apod.); проверка činnosti KV StB (funkce pozdější Inspekce MV); organizování „odborných“ přednášek pro školení jednotlivých částí StB (např. zavádění operativní evidence, používání operativní techniky apod.); v některých závažných případech řízení konkrétních akcí StB. Viz ABS, f. ZV-MV, a. č. ZV-122 MV.

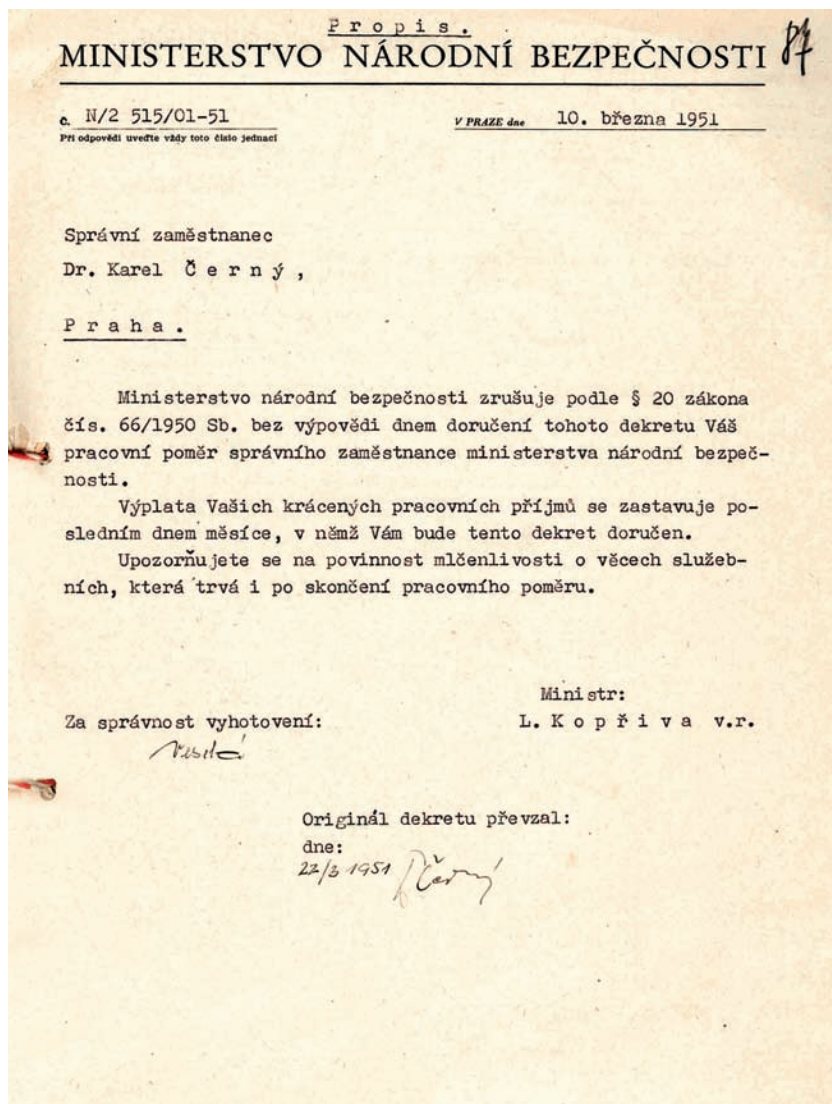
13 Instruktážní skupina později smutně proslula tím, že umlátila číhošťského faráře Josefa Toufara k smrti. Více viz KALOUS, Jan: *Instruktážní skupina StB v lednu a únoru 1950 – zákulistí případu Číhošť*.

zodpovědný za kádrovou práci s příslušníky StB.

Na začátku 50. let zasáhly bezpečnostní struktury – v souvislosti s tezí o „zostřování třídního boje“ a s tím souvisejícím hledáním československého Rajka¹⁴ v komunistické straně – velké otřesy. Proběhla vlna zatýkání vedoucích stranických funkcionářů a následně rovněž velitelů Státní bezpečnosti.¹⁵ Jednalo se celkem o 33 velitelů. Jedním z nich byl Karel Černý.

Zatčení vedoucích představitelů Bezpečnosti se připravovalo v největší tajnosti na popud tehdejšího ministra národní bezpečnosti Ladislava Kopřivy s vědomím stranických špiček (např. Klementa Gottwalda) a za úzké součinnosti přítomných sovětských poradců.

Za spouštěč čistky v Bezpečnosti bývá považován dopis Komise stranické kontroly (KSK), označený „přísně tajný“ a adresovaný Rudolfu Slánskému, který dne 27. listopadu 1950 za KSK podepsali Jarmila Taussigová, Jaroslav Hora a Antonín Bína.¹⁶ Pisatelé v něm přímo zpochybňovali zájem StB odhalit nepřítele uvnitř KSČ. Dokládali své tvrzení na Šlingově¹⁷ případu. Dále se podle KSK nedalo vyloučit propojení bývalých interbrigadistů s nepřátelskými zpravodajskými službami v současnosti (tím byly de facto zpochybněny kvality vedoucích představitelů Státní bezpečnosti). Autoři dopisu proto navrhovali odstranit z vedoucích postů v Bezpečnosti právě tyto lidi, konkrétně Karla Švába, Josefa Pavla, Osvalda Závodského, Ivo Miléna, Oskara Valeše a další. KSK si rovněž stěžovala na skutečnost, že StB kontrolovala stranu, ale nikdo nekontroloval plnění stranických úkolů Státní bezpečností. Taussigová, nejvlivnější

Zrušení pracovního poměru na MNB

Zdroj: ABS

členka KSK, ministr národní bezpečnosti Ladislav Kopřiva i sovětský poradce Vladimír Bojarskij přistoupili k rozsáhlé prověrce činnosti Bezpečnosti. Do StB byl vyslán Jaro-

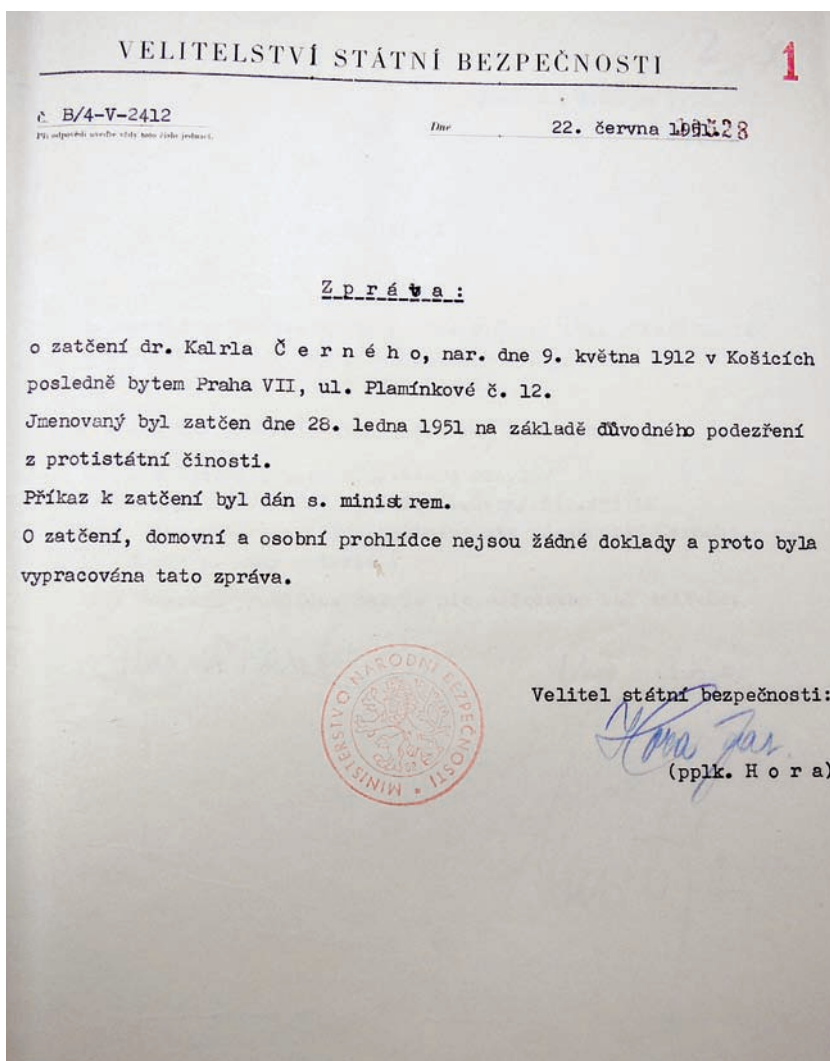
slav Hora, který se měl připravovat na funkci krajského velitele. Ve skutečnosti prověřoval podezření KSK a sbíral informace na jednotlivé velitele StB. Odstranění totiž neměli být

14 László Rajk (1909–1949), maďarský komunistický politik, bojoval v interbrigádách ve Španělsku, v letech 1945–1948 ministr vnitra, 1948–1949 ministr zahraničních věcí. V roce 1949 byl ve vykonstruovaném procesu odsouzen k trestu smrti a popraven.

15 O procesech s příslušníky StB začátkem 50. let jsem v roce 2002 referoval na konferenci k 50. výročí Slánského procesu. Viz KALOUS, Jan: „Nepřátelé“ ve Státní bezpečnosti. *Procesy s příslušníky StB*, s. 282–290.

16 *Národní archiv ČR* (dále jen NA), f. Komise I, svazek (dále jen sv.) 2, archivní jednotka (dále jen a. j.) 11.

17 Otto Šling (1912–1952), čs. komunistický politik, od r. 1945 vedoucí tajemník krajského výboru KSČ v Brně, člen ÚV KSČ a poslanec NS. V r. 1950 byl zatčen a posléze souzen v procesu s Rudolfem Slánským a spol., v prosinci 1952 popraven.

Zpráva o zatčení Karla Černého

Zdroj: ABS

pouze výše jmenovaní, ale i jejich spolupracovníci. Na jejich místa měli přijít noví lidé, ještě oddanější straně. V lednu a únoru 1951 provedl Kopřiva ve shodě s poradci a nejvyšším vedením KSČ (i za účasti Slánského) radikální řez. Během těchto dvou měsíců byli postupně zatčeni vysocí představitelé bezpečnostních složek státu na centrální i krajské úrovni.

Jejich zatčení ještě vystupňovalo atmosféru strachu. Obavy o další osud zasáhly i nižší vedení. Zadržení velitelé totiž nereprezentovali pouze bezpečnostní systém, ale byli vnímáni i jako důslední prosazovatelé linie strany.

Karla Černého zatkla Státní bezpečnost pro podezření z rozsáhlé trestné činnosti 28. ledna 1951. Sou-

časně u něj byla provedena domovní prohlídka.

Dne 10. března 1951 zrušil ministr národní bezpečnosti Ladislav Kopřiva jeho pracovní poměr na ministerstvu. Odvolal se samozřejmě na jeho zatčení a vyšetřování. Dekret vstoupil v platnost dnem doručení. Černý ho průkazně převzal 22. března 1951.¹⁸

Karel Černý čelil ve vyšetřovací vazbě silnému fyzickému i psychickému nátlaku. I v jeho případě se uplatňoval apel na stranickou disciplínu. KSČ mu prostřednictvím vyšetřovatelů¹⁹ vzkazovala, že přizná-li se, bude jeho trest mírný a v blízké budoucnosti by mohl být revidován. Později byl Černý při konstruování jednotlivých skupin zařazen do případu Osvald Závodský a spol.²⁰

Během výslechů se snažil vzdorovat a vysvětlovat okolnosti a souvislosti všeho, co mu bylo postupně kladeno za vinu. Nevyhnul se ani dotazům na nejbližší přátele či spolupracovníky. Aby zlomili jeho odpor, používali vyšetřovatelé brutální metody. Nezbývalo mu tudíž nic jiného, než aby (ostatně jako i další vyšetřování příslušníci StB) vypovídal tak, jak po něm požadovali, např. aby přispíval ke konstruování svého a dalších případů.

Pro tehdejší dobu a okolnosti je jistě typické, že se Černý pokoušel distancovat od Štěpána Plačka (ačkoliv se o něm vědělo, že rozhodně nepatřil k Plačkovým oponentům). Napsal o něm několikastránkovou nedatovanou výpověď. *O Plačkovi jsem po prvé slyšel někdy v létě 1946. Dr. Fr. Adler v souvislosti s projednáváním otázek spolupráce zpravodajské a státně bezpečnostní služby [...] se o něm několikrát přede mnou zmínil. Líčil ho jako člověka s fantastickými nápady, tvrdohlavě prosazujícího své názory. Více méně jako kuriozitu uvedl, že při*

18 ABS, f. Personální spisy MV, personální spis Karla Černého, a. č. 4082/1912, dekret MNB z 10. 3. 1951 (č. N/2 515/01-51), s. 87.

19 Jeho vyšetřovateli byli postupně František Blažek (1. 3. 1951 - 31. 7. 1951), (?) Kudrna (1. 8. 1951 - 24. 11. 1951), Miroslav Havel (25. 11. 1951 - 15. 8. 1952), Josef Kubinec (15. 8. 1952 - 24. 4. 1953) a František Kozák (24. 4. 1953 - 26. 9. 1953).

20 Spolu s ním byli později souzeni Osvald Závodský, Ivo Milén, Oskar Valeš, Vladimír Šmolka, Bedřich Pokorný a Miroslav Pich-Tůma.

vyslychání Plaček má na stole umrlčí lebku, sám sedí ve tmě, vyslychaného však dá silně osvětlit reflektorem,²¹ vzpomínal Černý, který Plačka podle vlastních slov poznal jako nesmírně ambiciózního a vlivného muže politického zpravodajství ministerstva vnitra. Shodoval se s ním v názoru na sjednocení zpravodajské a výkonné činnosti, na koncepci kádrové a operativní práce uvnitř Státní bezpečnosti i na přejímání sovětského modelu Bezpečnosti.

Co škodlivého či zločinného spáchal Štěpán Plaček podle Černého? Zaujímal nesprávná stanoviska vůči straně v StB, používal nesprávné pracovní metody, podceňoval práci se stranickými kádry a nesprávně řídil a velel StB. Byla to zkrátka „plačkovština“ – tento termín ale nedokázal Černý přesněji vysvětlit. Velmi napjaté vztahy panovaly mezi Plačkem a Švábovým oddělením na ÚV KSČ. Podle Černého se nesnášeli – Plaček říkával, že mu Karel Šváb fušuje do řemesla. Podobné problémy a spory měl Plaček také se Zdeňkem Tomanem a jeho zahraničním zpravodajstvím. Existovalo rovněž podezření, že Plaček tendenčně zveličoval nebo zabarvoval, snad si dokonce i vymýšlel zprávy, které poté vkládal do deníku zpráv pro ministra a nejvyšší představitele moci. K dosažení úspěchu používal (za podpory Jindřicha Veselého) různých provokačních metod. *Za Plačka se běžně používalo fyzického týrání při výsleších. Plaček toto nejen trpěl, ale i odůvodňoval. Sám jsem od něj slyšel, že prý bijí ti, kteří za okupace prošli utrpením koncentračních táborů, bitím na Gestapu a podobně. Pokud vím, skutečnost však byla jiná,*²² konstatoval Černý. Vedle klasického bití se například používalo pálení kůže hořící cigaretou, věšení za ruce do výše, mačkání pohlavních orgánů, ale také elektrický proud apod. Plaček

podle Černého podceňoval řídicí práci. Sám se zabýval různými případy. Podle Černého pracovala centrála StB pod Plačkovým vedením příliš individualisticky a nekoordinovaně. Černý ve svém elaborátu rovněž uvedl, že se mu Plaček chlubil tím, že nechal sledovat velitele celé Státní bezpečnosti generála Františka Jandu kpt. Aloisem Samcem.

Vymezování Karla Černého vůči Plačkovi je velice důležitou součástí jeho výsledků. Černý sám byl totiž jeho velmi blízkým spolupracovníkem. Ztotožňoval se s jeho personální politikou a aktivně ji prováděl. Kdyby byl Plaček takovým nepřitelem, za kterého ho Černý během svých výslechů vydával, bylo by jen těžko představitelné, že by oba jmenovaní společně navrhovali personální posílení StB. Mám zde na mysli společný dopis (memorandum) Štěpána Plačka a Karla Černého adresovaný ústřednímu výboru KSČ a určené konkrétně Klementu Gottwaldovi, Antonínu Zápotockému a Rudolfovi Slánskému (v kopii rovněž Václavu Noskovi a Jindřichu Veselému) ze dne 13. července 1948. Plaček a Černý v něm totiž vyslovili znepokojení nad stavem tehdejšího čs. bezpečnostního aparátu. Vzhledem k tomu doporučovali, a vnímali to jako naprosto nezbytné, zvýšit početní stav pracovníků MV. Argumentovali tím, že se zvětšil objem práce, mj. také v souvislosti s činností ilegálních organizací v poúnorové ČSR. Velký důraz přitom kladli na rozvoj a vytváření agenturních sítí. Plaček a Černý se také obávali, že zpravodajci při svém současném početním stavu nedokážou čelit nezávažnějším trestným činům, které přicházely v úvahu (velezrada, vyzvědačství, špionáž, atentáty na vysoké představitele strany a státu atd.). Kdyby tedy došlo k navýšení personálního stavu, státněbezpeč-

nostní služba by se postupně reorganizovala a specializovala na jednotlivé oblasti, např. agentura a výkon by se oddělily, rozvinula by se agentura ve věznicích, účelněji by se využívala operativní technika, vytvořila by se skupina zajišťující jisté speciální úkoly, např. ochranu osob, ochranu průmyslového tajemství, kontrolu pohybu cizinců atd. Velký důraz kladli na pozici Státní bezpečnosti v rámci ministerstva vnitra, respektive na jeho transformaci v ministerstvo bezpečnosti. Důležitý aspekt tvořil dohled nad důsledným obsazením klíčových funkcí spolehlivými komunisty. *Vybudovali bychom zkrátka skutečnou státní bezpečnost, která by pod řízením třídně-proletářských zpravodajských kádřů byla zárukou bezpečnosti státu a postrachem třídního nepřitele. Toto jest našim srdečným přáním, ale toto jest současně nevyhnutelnou nutností, nemá-li budovatelské dílo pracujícího lidu býti mařeno neviditelným a zákeřným nepřitelem,*²³ shrnuli Plaček a Černý svou vizi.

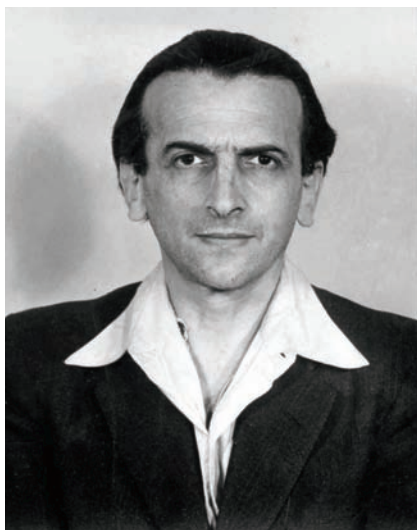
Dne 8. září 1953 byl Karel Černý donucen podepsat přiznání své údajné nepřátelské činnosti. V jakési bilanční výpovědi uvedl: *Doznávám, že jsem prováděl sabotážní a záškodnickou činnost v bezpečnostním aparátě. Nejdříve na ministerstvu vnitra a později na ministerstvu národní bezpečnosti. Nepřátelská činnost, kterou jsem prováděl jako vedoucí organizačního sektoru, později jako vedoucí bezpečnostního presidia a naposledy hospodářského sektoru ministerstva národní bezpečnosti, byla zvláště škodlivá na úseku kádrovém. Ze svých funkcí jsem prosazoval a rozmísťoval různé nespolehlivé a nepřátelské živly na vedoucí a zodpovědná místa v bezpečnosti a tak se ve spojení s Karlem ŠVÁBEM, Josefem PAVLEM a Osvaldem ZÁVODSKÝM aktivně podílel na rozkládání a oslabování Sboru národní bezpečnosti.*²⁴

21 ABS, f. ZV-MV, a. č. ZV-4 MV, vlastnoruční výpověď Dr. Černého – JUDr. Štěpán Plaček.

22 Tamtéž.

23 ABS, f. ZV-MV, a. č. ZV-45 MV. Také NA, f. 100/35 (Antonín Zápotocký 1945–1957), sv. 55, a. j. 1164.

24 ABS, f. ZV-MV, a. č. ZV-4 MV, protokol o výpovědi obviněného Karla Černého z 8. 9. 1953.

Štěpán Plaček

Foto: ABS

Vyšetřování bylo ukončeno, scénář procesu připraven.

Dne 10. října 1953 byla v jeho kauze podána žaloba. Z ní je evidentní propojení s tzv. protistátním spikleneckým centrem Rudolfa Slánského (mj. přes Karla Švába) a rovněž mezi jednotlivými dalšími procesy s příslušníky Státní bezpečnosti. *Pod vedením Švába, člena centra, kryli tito nepřátelé v bezpečnosti záškodnickou činnost spiklenců na politickém, vojenském a hospodářském úseku, umožňovali jim nerušeně spolupracovat s imperialistickými rozvědkami a uskutečňovat plány spikleneckého centra na zničení lidové demokracie v Československu,*²⁵ konstatovalo se v obecné rovině v žalobě. Karel Černý v ní byl charakterizován jako sionista a londýnér, který v bezpečnosti právě na úseku kádrové politiky postupoval podle nepřátelských směrnic **SLÁNSKÉHO a ŠVÁBA**. Rozmísťoval po poradě s Karlem ŠVÁBEM do důležitých funkcí příslušníky buržoasního policejního aparátu, z nichž někteří byli odhaleni jako kolaboranti

a konfidenti Gestapa i aktivní protistátní zločinci.²⁶

Neveřejný proces²⁷ se skupinou Závodský a spol. se konal ve dnech 21.–23. prosince 1953 před vojenským kolegiem Nejvyššího soudu v Praze. Soudnímu senátu předsedal mjr. justice JUDr. Štěpán Flajzar, hlavního vojenského prokurátora zastupovali mjr. justice JUDr. Drahomír Zdražil a mjr. justice JUDr. Vladimír Šrámek. Černého obhájcem byl JUDr. Vladimír Bartoš (jmenovaný ex offio; zastupoval rovněž Závodského a Picha-Tůmu). Obžalovaní před soudem ve větší či menší míře přiznávali své zločiny. Vystoupili zde svědci, kteří dále konkretizovali protistátní aktivity souzených (např. Věra Hložková, Artur London, Ivan Holý, Josef Baudyš, Oskar Valášek, Rudolf Viktorin ad.), nebo byly čteny alespoň výpovědi těch, kteří z jakéhokoliv důvodu nemohli před tribunál předstoupit (např. Rudolfa Slánského, Karla Švába, Eduarda Goldstückera, Marie Švermové ad.).

Podle protokolu o hlavním líčení se Karel Černý necítil vinen. Snažil se rovněž v mezích možností hájit. Speciálně proti němu ale svědčili Josef Baudyš, Oskar Valášek a Rudolf Viktorin. Všichni ho usvědčovali ze špatné kádrové politiky. V závěrečném slovu před vynesením rozsudku Černý řekl: *Budu souzen podle svých činů a posuzuji se podle svých činů. Nedávno před mým zatčením jsem přečetl Vyšinského. To na mne působilo. Po celou dobu svého vyšetřování a i dnes jsem sledoval to, zda-li jsem skutečně vinen. Já jsem právník! Jde mi o to, je-li postup správný. Je zřejmé, že se věci zkoumají, aby se chyby nedělaly. Jsem přesvědčen, že se tady chyby dělají. Na to chci upozornit. Na svém případě jsem se přesvědčil, že se lidi posuzují nesprávně. Řekl jsem, že moje obžaloba je směš-*

*ná. Pak jsem řekl, že cítím širokou odpovědnost, ale jinak nic. Od roku 1946 jsem viděl, že se pracuje provokačním násilím a moji nadřízení dávají na vysoká místa lidi neschopné. Sudte mne za to, že jsem na toto neupozornil a že celá řada mých nadřízených si nepočítala jako komunisté. Přijmu jakýkoli trest na základě toho a pak řeknu ano. Když vidím, že v době, kdy vyšetřující aparát dal 90 % celkové práce, to je, že má rozhodující vliv na práci prokuratury i soudu, nemohu přihlížet k tomu, že se nehodnotily fakta správně. K tomu nemohu mlčet. Vidím, že jeden člen odsouzený, který má velký zájem na tom, aby se nedostal na lavici obžalovaných, ten dnes dává svědectví, aby vinu svalil na mne. Protože jsem četl proces s Dimitrovem, mohl bych mlčet. Vidím, že tu sedí přísedící sboru a soudní aparát a každý z nich by mohl být zde na mém místě. Připadám si jako u nacistického soudu.*²⁸

Karel Černý po zatčení v lednu 1951

Foto: ABS

²⁵ ABS, f. ZV-MV, a. č. ZV-4 MV, skupinový spis státní bezpečnostního vyšetřování proti Osvaldu Závodskému a spol., žaloba.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Veřejnost byla z důvodů projednávání záležitostí, které údajně tvořily předmět státního tajemství, vyloučena až do vynesení rozsudku.

²⁸ ABS, f. ZV-MV, a. č. ZV-4 MV, protokol o hlavním líčení.

Ministr vnitra Josef Pavel na celostátní poradě funkcionářů národních výborů
11. července 1968 Foto: ČTK

Dne 23. prosince 1953 byl Karel Černý odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 16 let. Soud ho uznal vinným trestným činem sabotáže podle § 85 odst. 1 písm. b), odst. 2 písm. a), c), d) tehdy platného trestního zákona. Při zdůvodňování rozsudku soud „ocenil“ Černého obhajobu slovy: *Naproti tomu obviněný Černý v celém rozsahu svoji vinu popřel, dokonce ve své drzosti šel tak daleko, že přímo soudu vyhrožoval. Jeho zrádcovská a škůdcovská činnost na kádrovém úseku je však bezpečně prokázána výpověďmi slyšených svědků.*²⁹ Vzhledem k tomu, že jednání proběhlo před Nejvyšším soudem jako nejvyšší soudní instancí, nebylo možné se proti jeho verdiktu odvolat.³⁰

Ani ve vězení Karel Černý nerezignoval. Důkazem snahy rychle očistit své jméno je dopis napsaný 10. července 1955 na Pankráci a adresovaný Květoslavu Innemannovi na ústřední výbor KSČ. Černý v něm rekapituloval průběh svého vyšetřování: *Můj první výslech trval nepřetržitě 24 hod. a střídavě se ho zúčastnilo 7 referentů. [...] V říjnu 1951 jeden major – podle popisu B. Doubek, jehož jsem neznal – vyhrožoval mi, že nebude šetřit ani mou rodinu. Podle způsobu, jak jednali se mnou, musel jsem mít obavy, že by mohli svou hrozbu uskutečnit. K nátlaku používali zadržování korespondence. Jelikož manželka má organickou nemoc žlučníku a srdeční nervosu, kdy rozčilení a strach jsou právě to nejhorší, byl to pro mě*

nejhorší způsob duševního mučení. [...] Referenti si právě libovali v určité nekontrolovanosti. Od začátku do konce vyšetřování jsem nejednou slyšel teorii, že „se dřívě orgánům StB svazovaly ruce“. Uvádím to proto, že v bezpečnosti byly i dřív a zůstaly zřejmě zmatené názory na poměr bezpečnosti ke straně. Ještě v lednu mi řekl zodpovědný pracovník v Leopoldově, když jsem se chtěl obrátit na stranu, že „bezpečnost a strana to je jedno“, a když jsem na svém trval, obrátil se na mého představeného velitele.³¹ Snažil se rovněž vyvracet jednotlivé body obvinění. Popíral, že by patřil k tzv. Švábovým lidem. Nejfalešnější a nejurážlivější ze všech obvinění je to, že jsem všeobecně brzdil příchod dělnických kádřů do bezpečnosti a jejich postup do vyšších funkcí. Obžaloba „dokázaná“ v tomto směru lživým a překrouceným svědectvím „svědků“ Viktorína a Baudyše a protokolem Jana Zoufalého. Pravda je právě opačná. V letech 1946–1950 nikdo na Ministerstvu vnitra neudělal tolik zásadních, širokých a iniciativních kroků – zejména administrativních – v zájmu nových dělnických kádřů jako já,³² ohradil se v závěru dopisu Černý.

ŽIVOT BEZ VNITRA

Dne 1. února 1956 se Karel Černý (a spolu s ním i bývalý velitel československé rozvědky Oskar Valeš) dočkal právní satisfakce. Prezidium Nejvyššího soudu v Praze totiž tento den vyhovělo stížnosti generálního prokurátora a zrušilo původní rozsudek z prosince 1953 jako nezákonný a zjevně vykonstruovaný, vycházející z neobjektivního vyšetřování, a zároveň ho zprostito žaloby. Tento verdikt otevíral možnost občanské a stranické rehabilitace a současně i možnost odškodnění za neodůvodněné uvěznění. Náhradu mu poskytlo ministerstvo spravedlnosti v roce 1957 ve výši 60 tisíc korun.³³

29 Tamtéž, rozsudek spisová značka Tv 11/53.

30 Osvald Závodský byl za velezradu v souběhu s trestným činem sabotáže odsouzen k trestu smrti. Po zamítnutí žádosti o milost byl 19. března 1954 popraven. Další vynesené tresty: Milén – 22 let, Valeš – 21 let, Šmolka – 18 let, Pokorný – 16 let, Pich-Tůma – 15 let.

31 NA, f. Komise I., sv. 31, a. j. 748, vlastnoručně psaný dopis K. Černého z 10. 7. 1955.

32 Tamtéž.

33 KALOUS, Jan: „Nepřátelé“ ve Státní bezpečnosti, s. 290.

Je pochopitelné, že pobyt ve vězení byl pro Karla Černého tvrdou životní lekcí. Byl izolován, nevěděl, co se děje s jeho blízkými, neviděl vyrůstat své děti. Neochvějně však věřil, že se obhájí a že ti, kteří mu způsobovali příkoří, budou jednou sami hnáni k odpovědnosti. Bohužel z dochovaných archivních materiálů není zřejmé, kde Karel Černý působil po propuštění z vězení. Lze nicméně předpokládat, že útrapy spojené se životem za mřížemi v něm vyvolaly jisté reminiscence, že pro něj znamenaly nervový otřes, a že byl tedy na nějakou dobu ze zdravotních důvodů vyřazen z běžného života, tak jako jiní v podobných případech.

Jeho jméno se znovu objevuje na začátku 60. let. Od 27. prosince 1963 do 30. září 1967 byl totiž zaměstnán jako vedoucí oddělení Ústředí vědeckých technických a ekonomických informací, které tehdy sídlilo v Konviktské ulici v Praze 1.³⁴

Dne 1. října 1967 se stal vědeckým pracovníkem Ústavu pro mezinárodní politiku a ekonomii (ÚMPE) při Ministerstvu zahraničních věcí ČSSR. Zabýval se především různými ekonomickými aspekty a jejich konkrétním odrazem v mezinárodních vztazích. Vyplývá to z návrhu na mimořádnou odměnu z dubna 1969.³⁵ V jejím zdůvodnění byly zmíněny Černého pracovní výsledky v řízení ekonomického výzkumu v oddělení kapitalistických zemí, příkladná spolupráce s ostatními členy ekonomické skupiny a podíl na vypracování projektu *Výzkum atlantického společenství*. Byl také ředitelem ÚMPE pověřen obsahovou přípravou předporady Evropské ligy pro hospodářskou spolupráci v Praze, která se konala začátkem května 1968.

Dne 30. května 1968 se Karel Černý dostavil na ministerstvo vnitra. V souvislosti s tzv. důslednou rehabilitací

své osoby vnesl vůči svému bývalému zaměstnavateli konkrétní požadavky: žádal, aby byl dnem 23. března 1951 přijat do služeb ministerstva vnitra v hodnosti podplukovníka, aby mu byl přiznán odpovídající funkční plat a aby byl zařazen do činných záloh. Dále žádal o výměnu stávajícího bytu (3+1 v 1. kategorii) za byt 3 a 1/2+1 nebo 4+1 (v 1. nebo i 2. kategorii). Předseda zvláštní komise při кадровé a organizační správě ministerstva vnitra major JUDr. Jaroslav Fišer navrhol Černého požadavkům vyhovět, včetně přiznání měsíční výplaty ve výši 4400 Kčs. S tímto řešením vyjádřil 17. června 1968 souhlas tehdejší ministr vnitra Josef Pavel.³⁶

K 31. prosinci 1969 se Karel Černý rozhodl ukončit pracovní poměr na

ÚMPE a odejít do důchodu.³⁷ Byla mu přitom zdůrazněna nutnost zachovávat mlčenlivost ve věcech služebního tajemství. Takové omezení Černý konečně znal z doby, kdy působil na ministerstvu vnitra. I v důchodu se však zajímal o ekonomickou problematiku v mezinárodních vztazích, sledoval veřejné dění a publikoval.

Karel Černý zemřel 28. prosince 2002 v Praze. Odešel významný svědek a aktér mnoha událostí, přímý účastník výstavby Státní bezpečnosti po červnu 1945. Zdá se, že žádný z českých historiků ho v letech po listopadu 1989 nekontaktoval, a tedy ani nevyzpytoval. Možná bychom se byli dozvěděli něco bližšího o době, v níž žil, a o osobnostech, s nimiž úzce spolupracoval. pd

Ministr národní bezpečnosti Ladislav Kopřiva obklopený pionýry z košířské skupiny Slávy Horníka, jejímž patronem byl SNB
Foto: ČTK

34 Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR (dále jen AMZV), osobní spis Karla Černého. Karel Černý – přijetí (ÚMPE).

35 Tamtéž, návrh na mimořádnou odměnu podle vyhlášky č. 78/1966 Sb.

36 ABS, f. Personální spisy MV, personální spis Karla Černého, a. č. 4082/1912, informace pro ministra vnitra s. Josefa Pavla, s. 144–145.

37 AMZV, osobní spis Karla Černého. JUDr. Karel Černý – dohoda o rozvázání pracovního poměru ke dni 31. 12. 1969.